

KE ZPŮSOBU ÚSTUPU VOJSK POD PALBOU PROTIVNÍKA

O této problematice, jež byla náplní sborového velitelsko-štábního cvičení "Grab-90", pojednávají pplk. Boleslaw Janukowicz a kpt. Zbigniew Winiarski v Mysli Wojskové č. 4/1990.

Obrana má být odolná. To má svůj význam tehdy, kdy ji vojska vedou na území vlastního státu. Pravděpodobnost ústupu z boje části vlastních sil (i spojeneckých) a s tím spojeného dočasného vydání určité části vlasti protivníkovi nelze absolutně vyloučit. Proto každý ústup (odchod) by bylo nutné považovat za vynucenou činnost, podmíněnou místní převahou protivníka, nutností zkrátit čáru obrany nebo požadavkem přemístit část sil z pasivních na směry hlavního úsilí obrany. Každopádně to bude případ od případu podmíněno vzniklou operační (taktickou) situací, zámyslem činnosti a bojovými možnostmi sil a prostředků vlastních i protivníka. Manévr ústupu může být diktován i tím, že další držení stanoveného prostoru může být přechodně neúčelné nebo nemožné (např. část terénu, který je za velkou vodní překážkou na protivníkově straně a který lze obtížně hájit s nasazením značných sil a prostředků). Někdy bude ústup znamenat snahu zachovat ustupující vojsko (které by bylo snadným cílem úderů protivníka). Tento manévr může být uskutečněn až již na taktické nebo operační úrovni.

Ústup je, jak známo, velmi riskantním opatřením. Znamená totiž předání do rukou protivníka určitého terénu včetně hospodářsky průmyslové infrastruktury, obranných objektů, místního obyvatelstva a je prakticky místní porážkou vojsk, která v daném prostoru působí. Tento prostor je nutný v budoucnosti opět dobývat zpět za určitých ztrát. Ke ztrátám však dochází i za ústupu. Mimo to ústup deprimujícím způsobem působí na ustupující vojska, způsobuje také nenahraditelné morální a materiální škody v celkovém systému obrany vyššího stupně velení. Předpokládaný efekt ústupu není vždy nahrazen skutečným účinkem. Ústup může být uskutečněn tehdy, když:

- vojska vlastní (spojenecká) vedou pohraniční sražení a budou nucena opustit prostory obrany,
- bude nezbytné zkrátit (přesunout) čáru obrany,
- vojska prvního sledu budou mít 30 až 40 % ztrát a ztratí bojeschopnost vést další obrannou činnost,
- vznikne požadavek přeskupit část sil z méně významných směrů do prostorů vedeného hlavního úsilí obrany,
- v bráněném prostoru dojde k silnému zamoření, ničení nebo dalším okolnostem, které zde značně ztíží nebo znemožní vést další obrannou činnost,
- budou vyčerpány morální, materiální schopnosti a zásoby obránců,
- dojde k ovládnutí terénu protivníkem ve vzniklých mezerách, na křídlech nebo v týlu vlastních vojsk a k vedení protiúderu (protiúderu) nebude čas, síly a prostředky,
- vznikne potřeba získat čas, aby v operační hloubce byla znovu zorganizována odolná a účinná obrana, aby byly značné síly protivníka upoutány a na jiném směru mohl být podniknout účinný manévr.

Při rozhodnutí k ústupu lze jen těžko celkově hovořit o "úspěchu". Pokud by byly dodrženy určité podmínky, umožní to ustupujícím vojskům, aby unikly přílišným ztrátám, škodám a být v poměrně krátkém čase znovu zasazeny k plnění dalších úkolů. Ústup musí být dobře organizován, poněvadž se jinak změní v panický útěk, který protivník využije k přechodu do účinného pronásledování. Zásadní podmínkou rozhodující o přechodu k ústupu musí být souhlas nadřízeného minimálně o 2 až 3 stupně vyššího, než je úroveň ustupujících sil. To znamená, že rozhodnutí k ústupu např. pluku musí potvrdit minimálně velitel sboru (armády), neboť je povinen zorganizovat v hloubce mimo dotyk s protivníkem odolnou obranu druhých sledů (záloh), které bezpodmínečně zabezpečí neúspěch útoku a zničení protivníka vedenými protiútoky nebo protiúderem. K podmínkám, které zabezpečí účinný ústup vojsk, je možné zahrnout:

- využití příznivé konfigurace terénu, denní doby a omezené viditelnosti,
- odpoutání se ustupujících od protivníka na vzdálenost 200 až 300 i více metrů a získání 20 až 30minutového náskoku před pronásledujícími vojsky,
- uskutečnění ústupu jednotkami vytyčenými koridory a překročení druhých sledů (záloh) obranného uskupení určenými průchody a na křídlech (nejkratšími cestami),
- evakuování z opuštěného terénu většiny vojsk, techniky, zásob, materiálu, raněných, nemocných a zasažených ZHN (včetně těžké techniky),
- nedovolení, aby k přemístění došlo současně z hloubky ustupujících a zabezpečujících vojsk tak, aby nebyly vytvořeny snadné cíle pro úder vysoké přesných zbraní a ZHN protivníka,
- zorganizování trvalé součinnosti mezi vojsky,
- maskování ústupových opatření,
- neustálé vedení průzkum protivníka,
- zpoždování tempa pronásledování protivníkem pomocí krycích jednotek, provádění zátarasů a ničení na úsecích, které omezují a usměrňují jeho pohyb a optimální využití účinků vlastních palebných prostředků,
- evakuování části obyvatelstva, zaměstnanců podniků, nejdůležitějších surovin, materiálů a dokumentů,
- ničení nebo poškození těch kusů techniky (objektů), jejichž evakuování je nemožné a ponechání protivníkovi neúčelné,
- ponechání na opuštěném terénu speciálních skupin diverzních jednotek a zorganizování nepravidelné činnosti,
- udržování a uvolnění ústupových cest (průchodů), organizování na nich regulace pohybu, kontroly a pořádkové ochranné služby,
- vyčlenění určitých sil a prostředků zabezpečujících ústup z druhých sledů (záloh),
- vytvoření zvláštních orgánů velení, např. silniční služby, které řídí ústup a organizování jejich práce metodou "na sebe",
- určení prostorů soustředění ustupujících vojsk mimo dosah soustředěných úderů palebných prostředků protivníka a zabezpečení jim ve stanoveném termínu obnovy bojeschopnosti (zaujetí stanovené čáry),
- zabezpečení v čase prodlouženého ústupu vojsk tak, aby značné síly protivníka byly vázány co nejdéle, tím umožnit získání úspěchu a vlastní převahy na jiných směrech (v prostorech),

- dosažení vysoké kázně ustupujících vojsk, předejití nekontrolovatelnému ústupu (a s tím spojenému stresu) bez souhlasu nadřízených.

Rozbor uvedených podmínek umožňuje připustit tvrzení, že za nejobtížnější lze považovat odpoutání se od protivníka a překročení uskupení vlastních vojsk, která se brání v hloubce bojového (operačního) uskupení.

Odpoutání se od protivníka je spojeno s opuštěním současných terénních čar (prostorů), vybudovaných a bráněných palbou ze stálých palebných stanovišť ženijních zesilovacích objektů. To vede k tomu, že ustupujícími jsou způsobeny větší ztráty na osobách i technice. Uvedené odpoutání se od protivníka nutí k uskutečnění změny uskupení pod palbou protivníka, vyžaduje zorganizování krycích jednotek (zadních vojů), především dělostřeleckých přehradných paleb, dalších obranných opožďujících čar a mnoho dalších organizačních opatření uskutečňovaných v neustálém styku s protivníkem. Jde o to, aby mezi pronásledujícími vojsky protivníka a těmi, která vedou obrannou opožďující činnost, byla vykonána přehradná palba (PP), pohyblivá přehradná palba (PPP), palba vedená letectvem, bojovými vrtulníky, vytvořen bezpečnostní pás od vlastních úderů (minimálně 200 až 300 metrů) a také umožněno vedení paleb z tanků, BVP, palubních zbraní za pohybu a krátkých zastávek.

Bylo by vhodné se držet zásady, že tanky, BVP a obrněné transportéry z krycích jednotek (KJ) budou kryt ústup po skocích, organizovat léčky, využívat podpory vlastního raketového vojska a dělostřelectva, jakož i prostředků vedoucích přímou střelbu. Je také účelné mít v sestavě těchto jednotek skupiny stíhačů tanků - protitankového dělostřelectva i obrněných prostředků, které by byly vyzbrojeny protitankovými zbraněmi s velkou zásobou kumulacích granátů. Tyto skupiny by stály za to převážet vyčleněným vozidlem od čáry k čáře v sestavě KJ s úkolem opožďovat pohyb protivníka.

Překračování obranného uskupení vojsk (druhých sledů, záloh) povede k soustředění v jednom místě a času značného množství sil a prostředků, které by byly snadným cílem protivníka.

Může také dojít k promíchání pochodujících proudů ustupujících vojsk (částečně desorganizovaných), která se brání, a s protivníkem, jenž "visí" za nimi. Tehdy může protivník vjet do obranných postavení druhého sledu. K tomu však nesmí dojít, poněvadž by byla znesnadněna volba cílů v uskupení protivníka, aniž by byly zasaženy palbou vlastní ustupující vojska.

Při plánování obranné činnosti se jeví jako účelné, aby obrana byla odolná a aktivní (může být přece pohyblivá - vytvářet tzv. palebné pytle), byla přijata varianta jasná, jednoduchá a srozumitelná pro všechny možnosti případného ústupu do stanovených prostorů (směry). Měla by být také vyhotovena jako plán, se stanovením úkolů, činností vykonavatelů a rozehrána jako součást organizace součinnosti nebo známou metodou válečné hry. Vypracované dokumenty k případnému ústupu je nutné doručit jednotlivým vykonavatelům v zapečetěných obálkách, které bude možné otevřít až na pokyn (heslo) předem stanoveného nadřízeného.

Od roku 1989 v souladu se změnami v polské vojenské doktríně jsou příslušným způsobem cvičeny otázky obrany ať již při štábních nácvičích a cvičeních, zvláště pak tato problematika byla procvičována při **velitelsko-štábním cvičení "Grab-90"**. Vycházelo se z předpokladu, že protivník v určitém místě a čase získal rozhodnou převahu a přinutil bránící se vojska k místním ústupům. Byla přijata jasná, jednoduchá koncepce ústupové činnosti a opatření, která byla organizována ať již ustupujícími vojsky, tak i těmi, která zabezpečují jejich

ústup. U koncepce byl vzat v úvahu souhlas nadřízeného o 2 až 3 stupně vyššího, než jsou ustupující vojska, k ústupu.

Byla také přijata zásada, že síly druhého sledu jsou "čerstvé", nejsou v dotyku s protivníkem, dosáhly bojové pohotovosti k odražení úderů protivníka a zabezpečení ustupujících vlastních vojsk, která jsou v prvním sledu. Bylo vyhodnoceno, že pásmem obrany sboru druhého sledu mohou nastupovat síly jednoho svazku a část armádních útvarů armády prvního sledu, která obdržela v boji ztráty 60 až 70 % u osob i techniky. Ústup byl naplánován uskutečnit během jedné noci mezerami, dotyky mezi vojsky a podél hlavních komunikací, přičemž veškerá opatření s tím spojená byla předem dojednána v rámci součinnosti mezi sborem a veliteli ustupujících útvarů. V okamžiku zahájení ústupu byl velitel ustupující divize podřízen veliteli sboru druhého sledu, tím došlo ke zjednodušení vztahů v jejím podřízení, velitelství sboru bylo zainteresováno na zdárném ukončení jejího ústupu a obnovení její bojeschopnosti tak, aby ji sbor v další činnosti mohl využít k plnění úkolů v pásmu své obrany. Tuto podřízenost je nezbytné stanovit včas, tedy minimálně den před plánovaným manévrem ústupu. Mezi zainteresovanými stranami byly dojednány jednoznačné termíny zahájení a ukončení ústupu, signály a sled činností při manévru. Jasně a důrazně byly stanoveny také úkoly a povinnosti velitelů všech stupňů velení. K uskutečnění manévru ústupu se počítalo s pěti průchody, každý o šíři 500 metrů, které navazovaly na hlavní přisunové a odsunové cesty ve vzdálenosti 12 až 15 km před předním okrajem obrany sboru a končící v prostorech soustředění ustupující divize mimo uskupení sboru. Kolmo na průchody byly stanoveny čáry vytváření četových, rotních a praporečních proudů (opačně jak za útoku).

V každém průchodu byla stanovena sestava ústupových proudů, která byla z týlu zabezpečována zpětným odřadem, navíc byla určena rozlišovací označení vlastních vojsk. Předpokládalo se také, že palebné prostředky sboru budou vést palbu proti veškerým neoznačeným cílům, které se objeví mimo vyznačené průchody. Účinnost takové palby se zvyšovala před předním okrajem obrany sboru tím, jak bylo zasazováno letectvo, vrtníky, rakety, dělostřelectvo, tanky i pěší zbraně. Vedená palba měla za cíl zadržet pronásledování protivníkem a umožnit odchod krycích jednotek. Byla naplánována a sladěna činnost mezi prvky bojové sestavy ustupující divize a zabezpečujícího sboru, průzkumu (vševojskového, dělostřeleckého, ženijního a chemického). Byly také určeny způsoby a pořadí prací ženijních skupin při ničení, ohňometných jednotek, zadýmujících, sborové protitankové a zatarasovací zálohy, organizování léček (i tankových). Silami sboru byly připraveny úseky ničení, zátarasů včetně barikád v sídlištích.

Také byl dohodnut rozsah pomoci, kterou měl armádní sbor poskytnout při odsunu a evakuaci zásob, materiálních prostředků, techniky, raněných a nemocných ve prospěch ustupující divize, byly stanoveny situace, v nichž je vedena palba sborovými prostředky "na vše, co se pohybuje", ale také signály pro přerušení palby, pokud by byla vedena na vlastní síly a prostředky.

S územními orgány území, z něhož divize ustupuje, byly dojednány zásady evakuace civilního obyvatelstva a státního majetku, zvláště hodnotného. Pro zabezpečení pořádku a regulace průchodu proudů byl vytvořen společný systém pořádkové ochranné služby, kontroly vojenské a civilní policie.

Bylo určeno značení průchodů a průvodci v nich.

K účinnému a nezávadnému řízení průběhu manévru ústupu bylo zvlášť vytvořeno k tomuto účelu sborové velitelské stanoviště s vyčleněnými spojovacími prostředky. Toto VS bylo rozvinuto v bojové sestavě divize prvního sledu armádního sboru včetně pohyblivého